

Demografie Ouderenzorg door familie zou het verschil met Nederland verklaren

Bejaard echtbaar in Tokio leert een computerspelletje van een veel vaardiger kleinzoon. Foto Reuters

Japanners worden gemiddeld vier jaar ouder dan Nederlanders. Demografen schrijven dit toe aan de Japanse gewoonte dat de familie zorgt voor opa en oma.

Door onze redacteur

JOKE MAT
LEIDEN, 12 NOV. Hoewel Nederlanders best oud worden, scoorden ze de afgelopen decennia toch matig op het punt van levensverwachting. In de jaren vijftig en zestig van de vorige eeuw ging Nederland internationaal aan kop. Sindsdien is Nederland afgezakt naar de dertigste plaats, net onder Griekenland en Malta. Nederlandse mannen worden nu gemiddeld ruim 78, vrouwen ruim 82. Zweden, Fransen, Japanners en Australiërs leven 1 tot 3 jaar langer dan Nederlanders.

Het ging mis aan het begin van de jaren 80. De levensverwachting van Nederlandse 80-plussers steeg niet meer en begon zelfs te dalen. Hetzelfde gebeurde met Amerikanen, Denen en Noorse mannen, en in Engeland en Frankrijk, zo bleek in 2005 uit het proefschrift van de mgraf en epidemioloog Fanny Janssen. Japane vrouwen breken nu records: ze worden gemiddeld 86. Hoe kan dat?

Waarom Japanners ouder worden

Gisteren en eergisteren bogen demografen, epidemiologen en gerontologen uit Nederland, de VS, Frankrijk en Japan zich over de raadselachtige verschillen tussen landen op een bijeenkomst van de Leyden Academy on Vitality and Aging, een vorig jaar opgericht medisch kenniscentrum. Inzet was een rapport van het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) en de Leyden Academy.

Volgens dit rapport is een cruciaal verschil tussen Nederland en Japan de manier waarop beide landen met hun ouderen omgaan. In Nederland wonen relatief hoge percentages 65-plussers alleen (van de vrouwen zelfs 47 procent) of in verpleeg- en verzorgingshuizen (9 procent van de mannen en vrouwen samen). Japane ouderen zijn nog veel vaker omringd door hun familie. En dat terwijl Japanners in de jaren vijftig nog een levensverwachting hadden van 62.

„Het is van alle tijden dat bejaarden op enige manier worden verzorgd door de clan”, zegt Luc Bonneux, een arts-epidemioloog van Vlaamse origine en onderzoeker van het NIDI. „De risicofactoren voor sterfte draaien om boven de 65 jaar. Het gaat dan niet meer om het sterf risico maar om kans op doorleven. Vanaf 75 heb je daar zorg voor nodig en *goesting*, zin in het bestaan. Die wordt gevoed door de mensen om je heen

en respect.” Niet dat Nederland slecht voor zijn ouderen zorgt, zegt hij, „maar Japan leert dat het beter kan”.

De vraag is hoe. Internist Rudi Westendorp, directeur van de Leyden Academy, werkte vier jaar op de intensive care van een ziekenhuis. Hij weet hoeveel geld en inspanning het kost mensen 24 uur per dag te verzorgen. „Een leefweek duurt 168 uur. Daar passen vier werkweken in. Als je iemand in een verpleeghuis opneemt, jaad je dus vier werkweken op je, per

‘Om door te leven is goesting nodig’ Epidemioloog Luc Bonneux

week. Als je dat besef, kun je je voorstellen dat verpleeghuizen karige zorg leveren.”

Westendorp vindt niet dat Nederlandse ouderen te lichtvaardig in verpleeghuizen worden geplaatst, benadrukt hij. „Ik moet als dokter soms hemel en aarde bewegen om iemand opgenomen te krijgen.” Hij pleit evenmin voor meer geld voor de instellingen. „Als je er veel meer geld in stopt, kom je van een koude kernis thuis. We hebben al veel bedden, maar het helpt niet.” Hij denkt simpelweg dat de zorg in instellingen

gen die van familie en vrienden nooit kan vervangen. „Ik vrees dat het een verantwoordelijkheid is die je moeilijk kunt institutionaliseren, anders dan bijvoorbeeld school voor kinderen.”

Maar wat dan? Moeten ouderen nog langer thuis blijven wonen, ten koste van mantelzorgers die nu al vaak overbelast zijn? „Ik denk dat daar alle argumenten voor zijn”, zegt Westendorp. „We moeten opnieuw definiëren hoe we de institutionele zorg inzetten. Wie weet moeten we terug naar de jaren 30, 40, 50 wat betreft het nemen van verantwoordelijkheid voor ouderen. We accepteren van kinderen dat ze 22, 23 jaar afhankelijk zijn van hun ouders en van de maatschappij. Waarom accepteren we dat niet ook van ouderen?”

Johan Mackenbach, hoofdleraar maatschappelijke gezondheidszorg aan het Erasmus Medisch Centrum, is niet overtuigd van het verband tussen stagnerende sterfte in Nederland en verblijf in instellingen. „Daarvoor moet je aannemelijk maken dat de oversterfte zich voortdoet onder mensen die in instellingen wonen.” Dat onderzoek is nog niet gedaan.

Mackenbach wijst er verder op dat de levensverwachting van Nederlandse ouderen sinds 2002 weer sterk stijgt. Uit zijn onderzoek blijkt dat een actiever medisch beleid de meest waarschijnlijke oorzaak is. Zo nam het aantal

ziekenhuisopnames van ouderen toe, terwijl er geen aanwijzingen zijn dat ze zieker werden. De sterfte na een ziekenhuisopname daalde. Het aantal niet-behandelbsslissingen bij ouderen nam af. Er wordt, zegt Mackenbach, meer moeite gedaan om oude mensen beter te maken met chirurgische en andere interventies.

Dit hangt samen, denkt hij, met een sterke groei van de uitgaven van de gezondheidszorg, ingezet door LPF-minister Bomhoff in het kabinet Balkenende-I. Doordat er meer geld kwam, was er minder noodzaak ouderen allerlei behandelingen te onthouden, zoals gebruik in de jaren daarvoor, toen de zorg sterk gebudgetteerd was.

Luc Bonneux noemt de relatie tussen lagere sterfte en medisch ingrijpen speculatief. De medische zorg is slecht toegerust op oude mensen met hun combinaties van kwalen, zegt hij. „Ik vraag me af hoeveel bejaarden overlijden door het ongecorrigeerd combineren van medicijnen.” Verder betreft de lagere sterfte alle (hoge) leeftijden en alle doodsoorzaken. „Dat maakt het moeilijk de vinger te leggen op specifieke medische interventies. Het gaat vooral om zorgende handen. Ik vrees dat investeren in meer medicijnen helemaal niet het pad is. En waar het ten koste gaat van handen” is het bijna zeker contraproductief.”

Vroege oceanen waren geen 85, maar 40 graden

Door onze redactie wetenschap
ROTTERDAM, 12 NOV. De oceanen waren 3,4 miljard jaar geleden geen 55 tot 85 graden Celsius, ze als lang is gedacht, maar slechts veertig graden of lager. Dat schrijven Amerikaanse onderzoekers vandaag in *Nature*. Ze keken naar zuurstof- en waterstofisotopen i vuursteenrotsen uit het Buck R Chert in Zuid-Afrika. Dit nu dro gebied omvatte miljarden jaren geleden zowel ondiepe als diepe wateren. Rotsen op de zeebodem ontstaan in een chemisch evenwicht met het zeewater. Hoeveel er van elke isotoop in de rotsen terecht komt, is afhankelijk van de temperatuur van het zeewater.

Rosetta nog één keer langs de aard

Door onze redactie wetenschap
ROTTERDAM, 12 NOV. Vrijdagsmorgen zal de Europese ruimte sonde Rosetta voor de derde en laatste maal langs de arde schieten. De scheervlucht moet de sonde de vereiste koers en snelheid geven om hem in mei 2014 bij k meet Churyumov-Gerasimenko laren arriveren. Rosetta moet de arde op een afstand van bijna 2500 kilometer passeren, vrijwel pal boven Java. De komeetverkenner werd in maart 2004 gelanceerd en vloog al eerder langs de arde (2005), Mars (2007) en op nieuw de arde (2007).

Dino's waren warmbloedig

Door onze redactie wetenschap
ROTTERDAM, 12 NOV. Dinosaurussen waren warmbloedig. Dat concluderen Amerikaanse wetenschappers uit de manier waarop zich voortbewogen. De vraag of deze uitgestorven reptielen kou of warmbloedig waren is een oustrijdsvraag. Herman Pontzer van de universiteit van Washington zijn collega's schatten het energieverbruik van veertien uitgestorven dinosaurussen uit de hoog van hun heupen en de spiermassa op hun poten. Pontzer denkt da koudbloedige dinosaurussen g snelheden konden halen van één meter per seconde (kleine dinosaurussen) tot vijf meter per seconde (Tyrannosaurus rex).

Tegengif ricine

Door onze redactie wetenschap
ROTTERDAM, 12 NOV. Het Brits defensielaboratorium DSTL in Porton Down is erin geslaagd et houdbaar tegengif tegen ricine maken. Het kan over vijf jaar of de markt komen. Ricine is een terst giftig eiwit dat verbluftend makkelijk is te winnen uit de bollen van de wonderboom (*Ricinus communis*). Deze worden gekweekt voor de hoogwaardige olie die uit te winnen is. Diverse terroristen hebben geprobeerd het gif te gebruiken. DSTL gebruikt antistoffen van schapen die met een ongevaarlijke vorm van ricine zijn it gespoten.

► nrc.nl/wetenschap

- Baby's huilen op de toon van moeders taal
- Genetherapie geneest ernstige hersenziekte
- 1/3 soorten bedreigd